

ВІСНИК

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

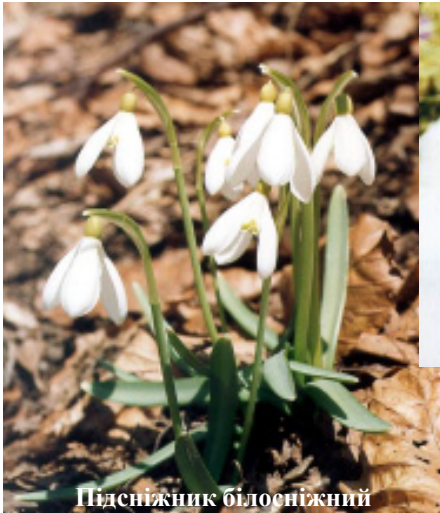
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№ 2(12)

БЕРЕЗЕНЬ

2008

ЗБЕРЕЖЕМО РАННЬОВЕСНЯНІ КВІТИ!

Підсніжник білосніжний

Шафран Гейфеля

З яким нетерпінням кожен з нас чекає прихід весни після довгої зими. Тільки починає сходити сніг, з'являються перші квіти. Природа оживає.

Починають весняний хід у наших лісах цибулинні - чарівні підсніжники і білоцвіти, ніжні крокуси і проліски. А за ними підхоплюють естафету весняного цвітіння - ряст, еритроній, анемона, зубниця, печіночниця, далі - гордовиті нарциси і тюльпани.

Цим першим провісникам весни - символам життя, ще з давніх-давен люди приписували надзвичайні властивості, складала легенди, які дійшли до наших днів.

Так, тендітні підсніжники, за латиною Galanthus, з'явилися на землі від

красуні Галатеї, яка створена з морської піни і була розбита Дев'ятим валом, немов кришталева ваза, на дрібні шматочки. Вони розлетілися по всьому світу. Ті, що впали на землю і проросли підсніжниками.

Первоцвіти мають ще іншу назву - ефемероїди. Це слово грецького походження і в перекладі означає "скороминучий", "швидкоплинний". Така назва пов'язана з тим, що ці рослини мають дуже короткий вегетаційний період. І хоч їх надземна частина відмирає та життєві процеси продовжуються в цибулинах непомітно для людського ока. Ефемероїди готуються до весни ще восени, накопичуючи в своїх цибулинах запаси поживних речовин, щоб раніше від інших рослин зустріти весну та потішити нас своєю красою. Їм не страшні ні сніг, ні злі морози. До примхливої погоди ці ранні квіти чудово пристосувались.

Ранньовесняні квіти мають і естетичне, і практичне значення. Нектаром квітів ласують бджоли, джмелі, метелики. А після тривалої зими вони приносять величезну втіху для душі. Прогулянка до лісу ранньою весною - просто спокуса. Руки так і тягнуться до квітів... Але не поспішайте зривати це диво, бо це дуже шкідливо для природи! Зірвали стеблину з трьома первоцвітами і цим самим знищили ще 45-60 майбутніх квіток.

Більшість цих квітів по-варварськи зривається для незаконної торгівлі на ринках. Продавці первоцвітами не усвідомлюють, що своїми діями позбавляють людей можливості насолоджуватися красою та запахами рідкісних рослин назавжди, так як, вириваючи їх з цибулинами, призводять до поступового знищення їх популяцій. Через це більшість первоцвітів занесено до Червоної книги України.

А любителів наживи хочемо попередити, що ранньовесняні квіти знаходяться під охороною держави. За знищення їх передбачено чималі штрафи.

Не губіть окрасу рідної природи! Хай лісові квіти тішать око, серце і душу всіх, хто прийде слідом за вами у ліс.

Тетяна Антосьяк,
молодший науковий співробітник
ботанічної лабораторії,
Олена Юркуц,
технік-лаборант
ботанічної лабораторії.

ЗА ЗНИЩЕННЯ РОСЛИН - ШТРАФИ

З метою забезпечення державного контролю за станом охорони, захисту, використання та відтворення червонокнижних видів рослин державною екологічною інспекцією в Закарпатській області щороку проводиться операція "Первоцвіт". В ході операції перевіряється дотримання вимог природоохоронного законодавства в місцях зростання найбільших популяцій ранньовесняних ефемероїдів на території області та здійснюються рейдові заходи у місцях продажу ранньовесняних червонокнижних

видів рослин.

Цього року операція вже почалася. Тож принагідно нагадуємо, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України розмір компенсації за шкоду, заподіяну незаконним збиранням або знищенням чи пошкодженням рослин занесених до Червоної книги України становить:

за кожен трав'янисту рослину, незалежно від її розміру:

- шафран Гейфеля - 515,0 грн.;
- підсніжник білосніжний - 257,5 грн.;
- білоцвіт весняний - 257,5 грн.;

- еритроній собачий зуб - 515,0 грн.

А згідно ст. 90 Кодексу України про адміністративні правопорушення знищення видів рослин, які занесені до Червоної книги України, тягне за собою накладання штрафу на громадян від 340 до 510 грн. з конфіскацією незаконно добутого і на посадових осіб - від 510 до 850 грн. з конфіскацією незаконно добутого.

І, звичайно, хочемо звернутись до всіх закарпатців та громадських організацій - любимо природу, бережімо багатство та унікальність нашого краю!

МОДЕЛІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

НОТАТКИ ІЗ ІІІ СВІТОВОГО КОНГРЕСУ
БІОСФЕРНИХ РЕЗЕРВАТІВ ЮНЕСКО

(3-9 лютого 2008 р., Мадрид)

Ідея сталого розвитку, яка сьогодні все більше опановує суспільну свідомість, акумулює в собі результати багаторічних досліджень впливу людини на природне середовище. Велику роль у цьому контексті відіграли, народжена у надрах Організації об'єднаних націй, Міжнародна біологічна програма ЮНЕСКО „Людина і біосфера”, історична доповідь Генерального секретаря ООН У Тана „Проблеми людського середовища” (1969 р.), висновки Римського клубу та Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку під керівництвом Г.Х. Брундланд (1984-1986 р.р.). А прийняті на конференціях глав держав та урядів світу в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) „Порядок денний на XXI століття” та Йоханенсбурська декларація зі сталого розвитку (2002 р.) закріпили політичну волю світового співтовариства на подолання глобальної екологічної кризи, бідності та нерівності у використанні природних ресурсів.

Федір Гамор представляє Карпатський біосферний заповідник на сесії постерів Світового Конгресу біосферних резерватів ЮНЕСКО

Але не зважаючи на все це, ідеологія сталого розвитку в багатьох частинах світу, в тому числі і в Україні, не знаходить належного розуміння на державних рівнях. А це призводить до значного загострення негативних екологічних та соціально-економічних процесів. Невпинно продовжується втрата біологічного різноманіття, іде виснаження природних ресурсів, більш очевидними є наслідки кліматичних змін, стихійні явища стають частішими і більш руйнівними, збільшується прірва між бідними та багатими тощо. У зв'язку з цим в наукових та громадських колах, ведуться невпинні пошуки шляхів розв'язання цих проблем на глобальному та регіональному рівнях. На думку ЮНЕСКО, у цьому плані, велика роль відводиться мережі біосферних резерватів, яка активно розвивається в рамках програми „Людина і біосфера”. Починаючи із 1976 року в 105 країнах світу, уже створено 531 біосферний резерват, в яких накопичено

значний позитивний досвід у сфері встановлення рівноваги між інтересами збереження природи та соціально-економічним розвитком. Дуже важливо, що чотири українські біосферні заповідники (Карпатський, Чорноморський, Дунайський та Асканія Нова), а також Ужанський та Шацький національні природні парки, як складові частини транскордонних біосферних резерватів, вносять свій посильний вклад у розв'язанні цих проблем.

Зараз всесвітньо визнаним є той факт, що існуюча мережа біосферних резерватів, служить тими територіями, які країни-учасниці ЮНЕСКО можуть використовувати в якості об'єктів для випробовування принципів сталого розвитку та впровадження позитивного досвіду взаємовигідних відносин між людиною і природою.

Усвідомлення та стверження на практиці цих постулатів стало головним лейтмотивом ІІІ Світового конгресу

біосферних резерватів, який з 3 по 9 лютого 2008 року, з великим успіхом провів секретаріат ЮНЕСКО у Мадриді. Нагадаємо, що перший конгрес біосферних резерватів пройшов в 1983 році у Мінську, а другий в Іспанській Севільї в 1995 році.

В роботі конгресу взяли участь близько тисячі представників із понад 100 країн світу. Серед учасників конгресу були міністри, дипломати, відомі вчені, керівники біосферних резерватів, громадські діячі та журналісти.

У вступному слові принца Іспанії Астурійського де Барбон і Гресія, міністра навколишнього середовища Іспанії Христини Нарбона та керівників секретаріату ЮНЕСКО, зосереджено увагу на викликах, які сьогодні створюють глобальні загрози людській цивілізації, проаналізовано потенційну роль біосферних резерватів у їх подоланні. Наголошено, що найбільшими загрозами зараз виступають кліматичні зміни, урбанізація та негативні демографічні процеси. На підставі висновків наукових експертів, категорично заявлено, що причини глобального потепління мають виключно антропогенне походження. Вміст вуглекислого та інших парникових газів в минулому, накопичувався здебільшого індустріально розвиненими країнами. А зараз велика кількість шкідливих речовин викидається і країнами із слабо розвинутою ринковою економікою. Тому очікується, що проблема потепління на Землі найближчим часом подвоїться. Дуже чітко підкреслено, що цим процесам серйозно сприяє також і вирубування лісів на планеті. Як наслідок ріст середньорічної температури уже найближчим часом може призвести до того, що мільярди людей у світі будуть страждати від нестачі води, а мільйони потерпатимуть від малярії. Більш катастрофічними стануть засухи і повені. Підняття рівня світового океану призведе до значних людських міграційних процесів тощо. Для стабілізації ситуації, на думку секретаріату ЮНЕСКО, неабияку роль має відігравати мережа біосферних резерватів. У першу чергу, передбачається, що біосферні резервати можуть сприяти справі пошуку та випробовуванню на практиці рішень щодо зменшення тенденцій до глобального потепління. Для природничих наук та багатьох цільових програм ЮНЕСКО, біосферні резервати мають стати демонстраційними об'єктами для вдосконалення методів управління соціальними та природними процесами,

У залі засідань Конгресу

повинні оцінювати ефективність стратегії виживання цивілізації в умовах дії негативних факторів. Наявність на територіях біосферних резерватів мало порушених лісових та прибережних екосистем, безпосередньо забезпечує накопичення та переробку вуглекислого газу, демонструє цінний досвід з цих питань решті світу тощо.

На Конгресі презентовано інноваційні підходи щодо оцінювання послуг екосистем загалом і біосферних резерватів зокрема. Ця унікальна методика визначає, що екосистема, уже самим своїм існуванням, забезпечує щонайменше чотири категорії послуг, за які суспільство безумовно має платити. По-перше, екосистеми надають послуги із загальної підтримки життя (виробляють поживні речовини та біомасу, забезпечують ґрунтоутворчі процеси). По-друге, постачають людство продуктами харчування, прісною водою, деревиною, волокнами, паливом тощо. По-третє, виступають регуляторами клімату, повеней та інших катаклізмів та очищують воду. І на кінець, виконують культурні функції, тобто надають естетичні, духовні, освітні та рекреаційні послуги.

У зв'язку з цим біосферні резервати, як моделі для сталого розвитку, відіграють унікальну роль у наданні комплексу

господарства) та культурних функцій (туризм). Наголошено також, що активний діалог між науковцями, політиками, бізнесменами, громадами та органами місцевої влади має забезпечити пошук оптимальних комбінацій цих послуг і в такий спосіб забезпечити ілюстрацію величезної ролі, яку відіграють біосферні резервати у справі впровадження сталого розвитку на світовому, регіональному та національному рівнях.

Для обговорення учасникам Конгресу запропоновано проект „Мадридського плану дій для біосферних резерватів„, та ряд аналітичних доповідей секретаріату ЮНЕСКО, серед яких найважливішими були: „Яким чином поліпшити діяльність програми „Людина і природа” та регіональних мереж біосферних резерватів, з тим щоб вони стали основними рушійними силами при плануванні роботи біосферних резерватів?”, „Яким чином зонування біосферних резерватів допомагає у збереженні біорізноманіття та впровадженні сталого розвитку, враховуючи перешкоди і труднощі, що зустрічаються в кожній із зон?”, „Яким чином біосферні резервати можуть використовуватись для інноваційних досліджень та підвищення кваліфікації спеціалістів, підвищуючи роль товарів та послуг, які може забезпечити та чи інша екосистема у майбутньому?” і „Яким чином можна використати біосферні резервати для навчання, адаптації нових методів управління та підходів до впровадження сталого розвитку?”.

В процесі дискусії учасники Конгресу прийшли до висновку, що Севільська стратегія та статутні рамки для біосферних

резерватів, які були схвалені ЮНЕСКО у 1995 році, стали важливими інструментами для випробування інноваційних підходів до сталого розвитку. А самі біосферні резервати позитивно позначились у різних частинах світу на зменшення втрат біорізноманіття, гармонізації стосунків людини і природи, поліпшенні добробуту громад без нанесення шкоди навколишньому середовищу.

З врахуванням цього визнано, що діяльність біосферних резерватів і надалі має інтегрувати виконання трьох основних функцій, а саме вести роботу із збереження біологічного та культурного різноманіття, підтримувати економічний розвиток, який був би сталим (безпечним) з точки зору збереження довкілля та соціально-культурного життя, здійснювати матеріально-технічну підтримку демонстраційних проєктів зі сталого розвитку, проводити моніторинг, екоосвіту та навчання. З огляду на це кожен біосферний резерват має мати три функціональні зони. Заповідна (ядрова) зона має служити збереженню, моніторингу та безпечним дослідженням. В буферній зоні має здійснюватися діяльність, яка не шкодить природі, а в транзитній зоні (традиційного господарювання) всі зацікавлені сторони та громади спільно використовують природні ресурси та управляють ними.

Варто підкреслити, що робота Конгресу проходила в демократичній, конструктивній обстановці, при якій всі бажаючі могли висловитись із наболілих проблем. Тому автор цих рядків взяв участь у дискусії на пленарних засіданнях та під час роботи груп Європейських країн та гірських територій. З врахуванням наших пропозицій у підсумкових документах конгресу (Мадридській декларації та Мадридському плані дій) чітко сформульовано положення про необхідність розробки моделей для сталого розвитку на міжнародному національному та місцевому рівнях, причому біосферні резервати мають слугувати тут навчальними полігонами для владних структур, науковців, політиків, місцевих громад та всіх зацікавлених сторін. По-друге, зафіксована необхідність імплементації ідеї біосферних резерватів до національних законодавчих актів, і по-третє, визнано за необхідне запровадження інноваційних механізмів фінансового забезпечення діяльності біосферних резерватів, залучення для цього коштів міжнародних фондів.

Крім того, на спеціальній сесії постерів, ми мали можливість презентувати досвід діяльності Карпатського біосферного заповідника з питань реалізації в Україні положень Севільської стратегії ЮНЕСКО.

Федір Гамор, делегат Конгресу, директор Карпатського біосферного заповідника, професор.

Українська делегація на Конгресі

УЧАСТЬ У ЗАСІДАННІ КОМІСІЇ ПОЛЬСЬКОГО СЕЙМУ

5-7 березня цього року, у столиці польських Бещад, місті Устріках Дольних, на базі Бещадського парку народного, відбулось виїзне засідання комісії охорони природного середовища, природних ресурсів та лісового господарства польського Сейму. У роботі комісії взяли участь керівники Підкарпатського воєводства, науковці та делегації із Словаччини та України, в тому числі група директорів заповідників та національних парків із Українських Карпат.

Детально розглянуто питання транскордонної польсько-українсько-словацької співпраці у рамках Карпатської конвенції.

Важливо наголосити, що уже сам факт засідання комісії польського Сейму в Бещадському парку

народовому, засвідчив велику увагу парламентарів Польщі до роботи природоохоронних установ та до проблем збереження гірських природних й культурних цінностей, реалізації на практиці ідеї сталого розвитку. Детально ішлося, зокрема, і про роль транскордонного біосферного резервату "Східні Карпати" у розвитку наукових досліджень та екотуризму, зміцненні у цьому контексті українсько-польських зв'язків. Автор цих рядків, у своєму виступі, звернув особливу увагу на досвід співпраці у цій сфері Карпатського біосферного заповідника та Бещадського парку народного. Для активізації екотуристичного обміну у різних частинах Карпат запропоновано відкрити рух туристичних потягів із польського міста Перемешель до

румунського Сігет-Мармаріцей.

Пропонований транспортний ширококоліїний залізничний коридор, дозволить об'єднати історичні та культурні центри в Польщі, Україні та Румунії забезпечить доступ польських туристів до Чорногірських та Марамороських гір, створить сприятливі умови для транскордонних економічних зв'язків трьох європейських країн.

Ця ідея із цікавістю сприйнята учасниками засідання, а голова комісії Марек Кухтінський, виявив бажання особисто відвідати Карпатський біосферний заповідник та обговорити це питання із українськими зацікавленими сторонами.

Федір Гамор.

НОВИЙ ПРОЕКТ ОХОРОНИ І СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ДОПОМОЖЕ І РАХІВЦІНІ

У Рахові відбулася зустріч консультантів проекту Всесвітнього фонду природи WWF "Охорона і стале використання природних ресурсів Українських Карпат" з працівниками Карпатського біосферного заповідника, представниками місцевих органів влади та громадськими організаціями.

Зібрання відкрив польовий менеджер проекту, старший науковий співробітник заповідника Я.О. Довганич.

- Наша зустріч - початок роботи з виконання проекту, до якого великий інтерес Австрійського і Норвезького урядів. Вони й фінансуватимуть його.

Проект розрахований на 3-4 роки, як допомога в організації діяльності КБЗ, установи міжнародного значення, налагодженні туризму та тісної співпраці з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями у їх розвитку.

Далі панДовганич коротко розповів про Карпатський біосферний заповідник, його заснування і програму наукових досліджень, розвитку екотуризму, екоосвіти, співпраці з

сільськими громадами та громадськими організаціями, які діють у зоні території КБЗ.

Перший етап роботи - виявлення проблемних місць у контакті з місцевою владою, населенням, тому для експертів проекту важливо почути пропозиції.

Еспекрти Андрій Залужний (Україна) та Андрей Блуер (Румунія) розповіли про можливість розвитку місцевих громад й підтримку громадських організацій у рамках проекту, про розвиток сталого туризму в Карпатському регіоні.

Думками і пропозиціями поділилися - про поліпшення організаційних можливостей Карпатського біосферного заповідника, міжнародного співробітництва та пропаганди значення КБЗ у сталому розвитку регіону Ганс Кіхмаір (Австрія), про транскордонну співпрацю - Юрій Бігун (США), про сертифікацію лісів та виявлення особливо цінних лісів у краї - Роман Волосянчук (Україна).

Після повідомлень виникла цікава дискусія. Кожен з виступаючих прагнув потягнути "покривало" проблем до себе, сподіваючись, що ось-ось "впадуть" гроші на їх вирішення. Ні, завдання проекту - організувати всіх його учасників до розумного, невиснажливого використання природних ресурсів. Мова йде про те, щоб знайти кроки до співпраці адміністрації природно-заповідного фонду, якими виступають у проекті Карпатський біосферний заповідник, Ужанський національний парк з

органами місцевої влади, громадськими організаціями, бізнесом. Саме об'єднавшись, вони можуть вирішувати нагальні екологічні, екотуристичні і екоосвітні завдання, проблеми сталого використання природних ресурсів.

На зустрічі виступили: сільські голови: Костилівки - О.Сметанюк, Великої Углі - І.Бенца, Углі - В.Рошко, заступник директора КБЗ з НДР - В.Покин'єра, начальник лісоознавчої лабораторії Д.Сухарюк, начальник відділу пропаганди, екоосвіти і рекреації В.Бундзяк, головний спеціаліст відділу культури і туризму райдержадміністрації В. Волощук та директор заповідника, доктор біологічних наук, професор Ф. Гамор та інші.

Потім учасники зібрання розділилися на дві групи, де жваво йшло обговорення участі кожного у виконанні кроків проекту. Для виконання екологічних проблем було висловлено чимало пропозицій.

Наступного дня учасники зустрічі працювали у заповіднику, ознайомилися з науковою, екоосвітньою, пропагандистською діяльністю цієї науково-дослідної установи, а потім виїхали у Великий Березний, до Ужанського національного парку, де відбулося таке зібрання з науковцями НП, владними структурами та громадськими організаціями цього району, які будуть задіяні до цього проекту.

Іван Волощук.
Фото Мирослава ОБЛАДАНЮКА.

ПОРТРЕТИ

КРАСНА ДНИНА

Встав рано. Звичка. Треба худобину обійти, любить аздувати, треба дружині допомогти, бо цілий день лісами, та й не спиться, бо весна ось-ось стрілить зеленими бруньками. Ця чарівна красуня вже блукає високими горами, хоча там снігу ще не міряно. А в проталинах вже тягнуться до сонця ранньовесняні квіти, забрунькували куші й окремі дерева.

Дорога у високості Чорногірського хребта для інспектора Богдан-Петроського природоохоронного науково-дослідного відділення Карпатського біосферного заповідника Юрія Никірки не проблема. Щодня з Богдана долає 14 км. до КПП, а звідти чимало шляху обходом аж до полонини Ланчинська, що поруч з г. Петрос (2020 м).

Вісімнадцятирічним хлопцем пішов працювати, тоді ще в Рахівський лісокомбінат, здобув лісівничу професію і вже понад сорок років не зраджує їй. Коли територію обходу приєднали до заповідника, залишився, бо хто краще за нього знає цей унікальний масив.

- Ліс - це життя і краса, - завжди любить казати пан Юрій.

Стежка веде у гори, протоптана, одразу видно, що інспектор ходить маршрутом, сліди свіжі.

- Коли нарада в канторі ПНДВ, чи конференція, навчання за науковою програмою, інше зібрання у заповіднику, - каже він, - зрозуміло, що на обході не був. Зате наступного дня не можу не піднятися своєю звичною стежкою, а що там змінилося?

За мною закріплено територію близько 400 гектарів цінних лісових екосистем, де знайшли притулок чимало рідкісних і червонокнижних рослин і тварин. Лише гляну на сліди і вже знаю ситуацію.

Дорогою пан Юрій неохоче розповідає про себе, сім'ю, а більше про ліс, його структуру, пригоди, які

траплялися. Пан Юрій знає про рослинний і тваринний світ обходу все, не дарма його в колективі називають "професором". Знає види на латині, ареал їх зростання.

Ветеран заповідника, обхід знає як свої п'ять пальців, які елітні й найбільші дерева на території, що росте в нижньому ярусі, які птахи ведуть пісні у верхів'ї лісу. Все розкаже.

- Стежка обходу веде через унікальні масиви, аж до гори Петрос (2020 м) - каже інспектор. - Дуже складна ділянка, але за свої роки праці знаю кожен зворик, де можна напитися живої води, де зустріти оленя, рись, або влітку помилуватися, як ласує малиною ведмідь. Радуюся цьому.

Найбільше хвилює мене та наш колектив, що у наших відвідувачів низька екологічна культура.

Проблему створюють нам, - продовжив Ю. Никірка, туристи, особливо молодь. Зимою у снігопади, влітку в дощі, тумани вони блукають горами, не знають куди повернути. Не реєструються у пунктах МНС, турбазах, місцях відпочинку, не повідомляють близьких друзів про мету відвідування вершин, а потім доводиться терміново розшукувати їх. На жаль, окремих врятувати не вдається.

Карпатський біосферний заповідник протягом останніх років у високогір'ї побудував будиночки екопунктів, де є повна інформація про екомаршрути, телефони КБЗ і рятувальних служб Ясіня, Ворохти і Рахова. Прознаковано Закарпатський туристичний шлях (ЗТШ), де є карти-схеми і напрями шляху. Будиночки екопунктів, де можна сховатись у негоду, спорудили майстри та лісівники саме Богдан-Петроського ПНДВ, зокрема на г. Копиця під г. Рогнеска, в ур. Перемичка й під самою вершиною Говерла, кемпінги на Кевелівському, Богдан-Петроському та Чорногірському ПНДВ. Тут можна

відпочити, врятуватися від літньої зливи і переночувати.

Юрій трохи задумався, а потім почав розповідати далі про наших гостей, які нехтують правилами елементарної поведінки у горах, не дбають про своє здоров'я і безпеку свого життя.

- Боляче, - каже інспектор, - що окремі наші відвідувачі не гребують нічим, залишають за собою купи сміття, написи на туристичних знаках, скелях, каменях, а окремі "круті" - залишають непогашені багаття та купу пляшок з-під надзвичайно дорогої випивки. Потім інспекторам доводиться це все збирати у мішки і носити до місця складування. Ми не можемо навести у цьому лад, адже до кожного відвідувача не приставимо охоронця. Наші гості не тільки нехлійськи поведуться на маршруті, навіть стовбці зі знаками виривають із землі.

Одяг інспекторів давно поношений, інколи соромно підходити до наукових груп, які ідуть через КПП із дозволами (про їх проїзд знаємо по рації). Зброї, інших засобів захисту не маємо. Як бути? Інколи проходять групи молодиків із турбази "Заросляк" (Івано-Франківська обл.), які заблукали у горах, буянять, грубіянять на підпитку, трохи що не інспектор винуватий у їх необізнаності й безпорадності. На Перемичці часто чергуємо, наче на кордоні. Всяке буває.

За розмовою про завдання і проблеми з інспектором Юрієм Никіркою незчулися, як второваною стежкою піднялися за верхню межу лісу, перед нами відкрилася чудова панорама засніженого і гордого Петроса. Лише красна днина, яка струменіла теплом, віщувала ранню весну. А для інспектора це - нові турботи про унікальну й самобутню місцину, яку йому доручили охороняти.

Іван Волощук.

ЕКОНОВИНИ

ГЕОРГІЙ ФІЛІПЧУК ПОСПІЛКУВАВСЯ З ЖУРНАЛІСТАМИ

В Українському національному інформаційному агентстві "Укрінформ" відбулася прес-конференція Міністра охорони навколишнього природного середовища України Георгія Філіпчука на тему "Україна на перехресті екологічних проблем". Головною темою зустрічі стали основні напрямки діяльності міністерства.

Міністр зазначив, що одна з найбільших проблем в Україні - це проблема екології. Зокрема, він підкреслив, що кожного року Україна отримує 700 млн т твердих відходів від виробництва. Застосування новітніх технологій може забезпечити переробку цих відходів, наприклад для виготовлення будівельних матеріалів. Також він звернув увагу на проблему знешкодження небезпечних пестицидів, які є на полях України в об'ємі більше 21 тис тон і на необхідність збільшення природно-заповідного фонду на території України у цьому році.

На фото: Міністр Георгій Філіпчук та начальник Управління комунікацій Володимир Гаптар.

БЕРЕЖІМО ЛІС ВІД ПОЖЕЖ

З настанням теплих весняних днів додається турбот у працівників служби державної охорони заповідника. Особливо це стосується територій Кевелівського, Трибушанського та Уголівського природоохоронних науково-дослідних відділень, лісові масиви яких прилягають до населених пунктів. На території цих відділень розміщено багато сінокісних ділянок, які знаходяться як посеред лісових насаджень, так і прилягають до них. Зрозуміло, що необхідно очистити сінокіси від опалого листя та хмизу. В більшості випадків все це спалюють безпосередньо на місці. Хочеться застерегти, що робити це треба з дотриманням правил пожежної безпеки, а саме - розпалювати вогнище на безпечній відстані від лісу, краще в безвітряну погоду, не залишати вогонь без нагляду. Після завершення роботи необхідно залити вогнище водою.

У минулому році окремі ділянки сінокосів, особливо в верхах залишились нескошені. Дехто, щоб не тратити сили і час, бере і підпалює суху траву. Таке загорання дуже небезпечно, так як вогонь швидко поширюється і може перекинутись на ліс. В більшості випадків лісові пожежі стаються через необережне поводження з вогнем, навмисний підпал. Навіть загорання лісової підстилки (опалого листя) завдає шкоди деревам, особливо в яких тонка кора. Через декілька років вони починають всихати. Особливо небезпечно розповсюдження вогню у хвойних молодняках, де загорання переходить у верхову пожежу, яку дуже важко ліквідувати. Багато хто спостерігав як горить суха трава на полонинах. Вогонь охоплює значну площу, вигорає верхній родючий шар

гумусу. В вогні гинуть жуки, дрібні гризуни та комахи, окремі з яких занесені до Червоної Книги України. Обгорають рідкісні рослини, руйнуються гнізда птахів, а чорні плями на схилах гір ще довгий час нагадують про пожежу, не можуть відновитися. Боротися з такими пожежами дуже важко, не на всіх полонинах є дороги, в більшості випадків треба долати пішки значні відстані.

Законодавством України передбачено відповідальність за порушення правил пожежної безпеки в лісах. Так, стаття 77 Кодексу України про адміністративні правопорушення гласить: **"Порушення вимог пожежної безпеки в лісах - тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподаткованих мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від трьох до десяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян."**

Знищення або пошкодження лісу внаслідок необережного поводження з вогнем, а також порушення вимог пожежної безпеки в лісах, що призвело до виникнення лісової пожежі або поширення її на значній площі, - тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох до десяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від семи до дванадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян".

Виходить, краще попередити біду!

Надіємося на розуміння, сприяння і допомогу місцевого населення в охороні лісів від пожеж.

Михайло Проць,
начальник відділу
служби державної охорони

Нехтування правилами пожежної безпеки у лісах призводить до великого лиха для природи!

ЛИСТИ НАШИХ ЧИТАЧІВ У ТВОРЧИХ ПОШУКАХ

Радію, коли потрапляє до рук будь-яке видання Карпатського біосферного заповідника, бо тут директор цієї установи, п. Гамор, зробив багато для пропаганди наукових досліджень КБЗ, екологічної освіти, зокрема для збереження унікальних екосистем краю. Це і видання всеукраїнського екологічного науково-популярного журналу "Зелені Карпати", буклетів, листівок, матеріалів щорічних міжнародних науково-практичних конференцій, де є публікації відомих екологів, природоохоронців України і зарубіжжя, з різних аспектів охорони довкілля.

У районній бібліотеці для дорослих інколи потрапляє до рук регіональна екологічна газета "Вісник Карпатського біосферного заповідника", ще одне видання цієї науково-дослідної установи міжнародного значення.

Я спостерігав, як студенти-рахів'яни, готуючи контрольні, курсові, дипломні роботи у бібліотеці до дірок зачитують це видання, бо там є чимало відомостей про природу краю.

"Вісник" заповідника цікавий всім, бо тут популярно викладено екологічні проблеми, у кожному номері є матеріали про червонокнижні рослини і тварини, перспективи збереження високогірних екосистем, екологічної освіти, екотуризму і багато пізнавального, порад для кожного мешканця регіону і гостей краю.

До цього приклади руку сам директор заповідника, доктор біологічних наук, професор Ф.Д. Гамор, науковці Я.О. Довганич, Д.Д. Сухарюк, М.І. Волощук, Б.Й. Годованець, та інші.

У кожному номері газети багато цікавого і для школярів, вчителів біології, любителів природи, широкого загалу. Видно, що колективом заповідника виконується велика пропагандистська робота, щоб не лише зберегти самобутню природу, але й виховати справжніх поціновувачів природи і привити любов до рідної місцини. Тим паче, заповідник цього року відзначатиме 40-річчя. В чому і бажаємо добрих успіхів.

Олексій Калько,
географ.

ВОНИ У ЧЕРВОНІЙ КНИЗІ

ЕРИТРОНІЙ СОБАЧИЙ ЗУБ

Одного разу біг собі собака, спіткнувся і вдарився головою об землю. Розсердився він на землю, що, мовляв, йому 'улю набила на голові, і думає собі: зараз я їй покажу сякій-такій! Та й почав собака зі злості землю кусати. Цілком зрозуміло, землі хоч би що. А собака вкусив раз, вкусив другий, а за третім залишив зуб у землі, а там і другий. Бачить дурний собака, що зовсім без зубів зостанеться, та й перестав кусати. Через деякий час прийшла на землю грайлива весна. Розсіяла вона різні квіти, аж дивиться - із землі стирчать ікла собаки. Подумала весна: навіщо їм даремно пропадати. Торкнулася їх своєю чарівною паличкою-весняночкою, і проросли ікла гарними весняними квітами.

Ця легенда складена про еритроній собачий зуб (*Erythronium dens-canis* L.). Це багаторічна рослина з родини лілійних, має своєрідну яйцеподібно-циліндричну цибулину, яка зовнішнім виглядом схожа на ікло собаки. До того ж дві-три сидячі при основі вивідкові цибулини та обернені вгору пелюстки

також нагадують собачі зуби. Тому то так дивно звучать наукова та народна видові назви - собачий зуб. В народі цю рослину ще називають "царські кучері". Родова ж назва походить від грецького слова

erythros, що в перекладі означає "червоний". Назва дана за червоний колір квіток деяких видів. Взагалі рід нараховує півтора десятка видів, поширених переважно в Північній Америці і менше в Європі (від Піреней до Балкан і Карпат)

та Азії. Еритроній собачий зуб зростає в широколистяних лісах, заростях чагарників, зрідка на луках. Трапляється дуже рідко в Закарпатті та Розточі-Опіллі.

Еритроній занесений до Червоної книги України і потребує суворої індивідуальної охорони. Абсолютно недопустимо, щоб ці квіти вибирувались на весняні букети для продажу. Цвіте собачий зуб у березні-квітні. Кому пощастить побачити ці красиві квіти, той запам'ятає їх на все життя. Квітки чималі, рожеві чи фіолетові або бузкові (дуже рідко білі), схожі на квітки цикламенів. Одна квітка цвіте від трьох до п'яти днів.

Завдяки високій декоративності рослина широко використовується для прикраси парків, скверів, клумб. На колекційній ділянці Центральної садиби Карпатського біосферного заповідника разом з іншими раньовесняними квітами можна побачити ці диво - квіти.

Микола Волошук,
молодший науковий співробітник
ботанічної лабораторії.

СТРУМКОВА ФОРЕЛЬ (*SALMO TRUTTA MORFA FARIO* L.)
В ВОДОЙМАХ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Багата і різноманітна природа Карпат, де згруповані великі природні багатства, серед яких важливе місце належить водним об'єктам природи.

В зоні діяльності Карпатського біосферного заповідника існує густа мережа рік, потоків, струмків, які є важливими елементами ландшафту і мають важливе значення як природне середовище для життя і розвитку риб. У річках, потоках водиться багато видів риб, зокрема такі лососеві, як струмкова і райдужна форель, харіус європейський та лосось дунайський, які занесені до Червоної книги України.

Для струмкової форелі життєвим середовищем є високогірні потоки із порівняно низькою температурою та добре насиченою киснем водою. Місцева назва струг, пструг. Боки тіла жовтуваті з численними круглими чорними і яскраво-червоними цятками, обведеними світлими дужками. Довжина форелі досягає 27-40 см, а маса до 400-800 грамів. При хороших умовах, тобто при достатній кількості кормів, форель росте надзвичайно швидко і за два роки досягає статевої зрілості.

При рухові в верхів'я потоків ця сильна риба легко долає перешкоди, які трапляються на її шляху, зазвичай не підсилюючи іншим чином, окрім лосося дунайського та харіуса. Вони роблять стрибки до 1,5 м - зігнувшись в дугу і спираючись хвостом на каміння, або

якийсь інший твердий предмет, форель в декілька прийомів, вибравши місце з боків русла, більш повільнішу течію, долає водоспади до 4 м висотою. При цьому вона проявляє надзвичайну настирливість і при невдалій спробі повторює її декілька разів. У цей час вона

настілки зайнята своїм завданням, що втрачає звичайну пильність і нерідко попадається хижакам (видра, норка та ін.). Період нересту форелі в наших потоках з жовтня до листопада

Живиться форель головним чином у ранкові години та під вечір. Найбільшу

кількість їжі їй надає вітер, струшуючи з прибережних дерев та кущів масу комах. Спритність та вмільсть, з якою вони ловлять їх, гідне подиву. Вони часто вискакують вище рівня води хапаючи комах на лету, перед тим як вони впадуть у воду. Взагалі форель харчується майже круглий рік і відноситься до самих ненажерливих та швидкоростучих риб, із самим швидким процесом перетравлення.

За останні роки, в зв'язку з активною господарською діяльністю, забрудненням річок побутовими відходами та ін., чисельність форелі зменшилася. Тому цей червонокнижний вид під особливою охороною і його вилов заборонений.

Карпатський біосферний заповідник робить кроки щодо відновлення наших потоків і річок цим цінним видом, адже на базі Трибушанського природоохоронного науково-дослідного відділення діє форелеве господарство. Сотні тисяч мальків, які вже можуть вижити у природному для них середовищі, щороку випускають у потоки і річки, що примикають до території заповідника. А це один із шляхів, що цей вид буде постійним у водних екосистемах краю.

Георгій Лазуткін,
старший науковий співробітник.
Анатолій Веклюк,
провідний спеціаліст.

ВІТАЄМО З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ

у березні

працівників дирекції:

Гамора Федора Дмитровича,
Рибак Миколу Петровича (45 років),
Загарович Надію Михайлівну,
Лазуткіна Георгія Георгійовича,
Проця Михайла Дмитровича (45 років),
Кальбу Наталію Петрівну,
Молдавчука Василя Дмитровича,
Лембака Олексія Дмитровича
Працівника господарського відділу:
Шміло Василя Васильовича,
Працівника Мараморського
відділення:
Здебського Василя Івановича;
Працівника Угольського відділення:
Данч Михайла Михайловича (35
років),
Працівників Кевелівського відділення:

Дячука Миколу Михайловича,
Обладана Кирила Кириловича,
Працівників Чорногірського відділення
Сава Василя Васильовича,
Баранюк Ганну Гашпарівну (30 років),
Сава Василя Мартиновича.

у квітні

працівників дирекції:

Годованця Богдана Йосиповича (40
років),
Кухту Василя Васильовича,
Поповича Юрія Миколайовича (25
років),
Шорбан Віру Михайлівну,
Губко Вікторію Миколаївну,
Працівників РБД та господарського
відділу:
Лембак Сніжану Миколаївну,
Чуфіщук Ганну Іванівну,
Ісевича Богдана Михайловича,
працівників Чорногірського відділення:
Лендюк Ганну Михайлівну (30 років),

Костик Марію Григорівну,
Працівників Богдан-Петровського
відділення:

Баранюка Миколу Миколайовича,
Рибак Ольгу Васильівну,
Ференца Івана Петровича,
Костана Івана Михайловича,
Працівників Широколужанського
відділення:
Олексія Івана івановича,
Джугана Юрія Васильовича,
Працівників Угольського відділення:
Угля Івана Васильовича,
Юраша Миколу Васильовича,
Юраша Володимира Васильовича,
Працівників Кевелівського відділення:
Семотюка Степана Степановича,
Тимчука Юрія Васильовича,
Ткачука Юрія Юрійовича (45 років),
Працівників Мараморського
відділення:
Зіничка Миколу Юрійовича (55 років),
Шемоту Ірину Юрійівну.

ДОБРІ ПОРАДИ

ПРОТИ ЗАСТУДИ

Для хворого на грип, застуду завжди готували лазню, де людина могла добре пропотіти. Разом з потом виходила хвороба. Якщо не було лазні, то хворого поїли лікувальними чаями і тепло закутували, щоб пропотів.

- Один раз пропотів, треба витерти його насухо, дати відпочити трохи і знову повторити процедуру. Два-три такі пітніння виведуть хворобу з організму.

- Допоможуть ванночки для ніг. Для цього знадобиться гірчиця суха. Насипати її у гарячу воду і парити ноги, доливаючи воду.

- Якщо ванночки ви не сприймаєте, то їх можна замінити іншою процедурою. Насипати суху гірчицю в шкарпетки, одягти ці шкарпетки і лягти спати. Застуда відступає.

- Ще одна процедура. Кому не підходить гірчиця, можна натерти п'яти і підшви ніг подрібненим до однорідної маси часником (можна додати солі). Однак, щоб не обпекти часником шкіру, її треба заздалегідь змастити олією або додати кілька крапель олії у часник з сіллю.

- Якщо не переносите ні часник, ні гірчицю, то у пригоді стане звичайна солома житня або пшенична. Подрібніть її, покладіть у шкарпетки, одягніть їх на ноги і лягайте спати. На ранок відчуєте значне полегшення.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

- Гроза на голі дерева - погано вродять зернові.
- 14 березня - який день, такі весна і літо.
- Ранній переліт граків, журавлів, жайворонків - на ранню і теплу весну.
- Ранній виліт бджіл - на красну весну.
- Граки одразу на гнізда летять - на дружну весну.
- Якщо весна раніше Благовіщення (7 квітня) стане - багато морозів ще попереду.
- Весною багато хрущів - літом чекай засухи.
- Цвіте осика - пора сіяти моркву, цвіте черемха - пора садити картоплю.
- Береза раніше вільхи листя викине - буде літо сухим, якщо вільха першою розпуститься - мокрим і холодним.
- З берези тече багато соку - на дощове літо, дуб раніше ясена розпустить лист - на сухе літо.

Адреса редакції:

вул. Красне Плесо, 77, а/с 8, м. Рахів,
90600 Закарпатська обл.
Контактні тел: (03132) 2-21-93, 2-29-14.
Ел. пошта: cbr@rakhiv.net.ua
http://cbr.nature.org.ua

Засновник і видавець: Карпатський
біосферний заповідник.

Свідоцтво про державну реєстрацію
Зт № 401 від 25. 01. 2006 року.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Федір Гамор (шеф-редактор),
Іван Волошук (редактор),
Василь Покин'череда,
Юрій Беркела,
Дмитро Сухарюк,
Ярослав Довганіч,
Йосип Бундзяк,
Олег Борик (комп'ютерний дизайн
та верстка).

Відповідальність за достовірність фактів
несе автор.

Газета віддрукована у Хустській районній
друкарні.

Замовлення №

Тираж 1000 примірників.